

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Preceptoriu[m] Nico. [de] Lira ordinis seraphici Francisci/
siue Expositio tripharia brevis vtil[is] in decalogu[m] legis
diuine**

Henricus <de Frimaria>

Nicolaus <de Lyra>

Colonie, 19.05.1495

Tertja expositio e[st].

urn:nbn:de:hbz:466:1-31207

PRECEPTA

Subditos indebite impignorant quod est rapina coram
deo quia res pauperum indebite impignorant dimissis
rebus principalibus dominorum suorum. **¶** Quinti
sunt qui mercedem aliorum iniuste detinent et seruane
¶ In sciendum quod iniuste detinentes mercedem alienam
tripliciter peccant et triplex malum incurrunt.

¶ Primum est. quia iram dei grauissime contra se puo-
cant. quod patet quia istud est unum de peccatis clamantibus et
in auribus dei clamorem diuine ultionis iugiter exposce-
ntibus. Dicit autem peccatum clamare ad deum. quia sua enormi-
tate deum puocat ad vindictam et talia peccata sunt
quattuor. Primum oppressio vidue fratricidium detentio
mercedis pauperum iniusta et vitium contra naturam. Clam-
mat ad celum vox sanguinis et sodomorum. Vox
oppressorum mercesque retenta laborum. Secundum est
quia tales sub ipsis influxum diuine pietatis obstru-
unt. quod patet per illud Proverbum. 21. Qui aures
suas obturat ad clamorem pauperum. ipse clamabit
et non exaudietur. **¶** Tertium est. quia omne semen
diuine gratie arescit in aera et desiccatur. quod patet
per hoc quod semen diuinum cordibus talium cadit supra
petram quod est cor durum et aridum ab omni humore gratie des-
siccatur. et ideo tale semen oportet arescere. cum nullo
humore pietatis et gratie valeat humectari.

¶ **TERTIA** expositio est. Non furtum facies ipsis
suis equalibus in rebus suis aliquid nocuum intercedo. Et
contra istud preceptum peccant nouem genera hominum.
¶ Primi sunt usurarii. et tales sunt publici vel priuati.
¶ Nam publici usurarii plectuntur a iure quadruplici
pena. **¶** Prima est sententia excommunicationis

SEPTIMA

Tercia est puatio comuniois. **T**ercia ex-
clusio oblatōis. **Q**uarta puatio sepulture. q̄a
nō debēt ī cimiterio sepeliri. z q̄ p̄tra fecerit suspē/
sus manz ab officio/donec fm arbitriū ep̄i satisfice-
rit. extra de vsurz. **Q**u in oib. **S**i aut̄ sunt vsur-
rarij puati. sic itez p̄tra h̄ p̄ceptum peccāt q̄ttuoz
ḡna hoīm. **P**rimi sunt q̄ prestāt cū p̄ditōne z
pacto plus recipiēdi. isti sunt exp̄ss vsurarij etiā
fm iudiciū ecclesie. **S**ec̄di sunt q̄ sine pacto ali/
q̄ prestāt eo t̄n̄ aīo q̄ vltra sortē recipiāt/alias nō
mutuarēt. z isti sunt vsurarij q̄ ad deū p̄pter itēti/
onē corruptā. quā etz dehortat saluator **M**ath.
6. vbi d̄r mutuū dātes nihil īdesperātes **S**z h̄
īncidit rōnabiliter duplex dubitatio. **P**riā est
cū lex diuina phibeat vt puniat tā manū q̄ aīm.
q̄re lex hūana phibet ip̄az manū/qz punit solum
actū z nō aīm. **S**ec̄da est cū lex diuina phibe/
at oīm inequalitatē q̄re lex humana phibet solū
illā que est notabilis z magna. qz phibet aliquē
decipere vltra medietatē iusti p̄cij. **A**d primum
dicendū q̄ lex humana est q̄dā regula z mensura
humanoz actū. **M**ēsura aut̄ debet eē ynigeneā
sive p̄grua mēsuriō. vt scribit. 4. ethicoz. **U**t
oportz q̄ lex humana cōformet cōditōnibz hoīm
q̄bus datur p̄ma. 2. q. 96. ar. 2. **C**ōstat aut̄ q̄ lex
humana dat̄ multitudīni hominū ī qua magna
ps deficit a p̄fectōe virtutis. z ideo lex hūana nō p̄
hibet oīa vicia sicut lex diuina/que solū datur p̄fe-
ctis z virtuosis. s̄ solum phibet grauīora illa a q̄
bus est possibile maiorē partē multitudinis abste-

PRECEPTA

hēre/z p̄cipue illa q̄ sunt in nocumētū alioꝝ. sine q̄
aū phibitōe nō posset humana societas p̄seruari
Sicut phibitio furti/homicidij/z huiusmodi. z
hoc rōnabiliter p̄tigit. Nā lex hūana ḡdati z non
subito inducit hoīes ad p̄tutē z iō nō iponit mul
titudini ip̄fectoꝝ vt ab oīb; abstineāt. alioq̄n ip̄
fecti huiusmodi p̄cepta ferre nō valentes. ī mala
deteriora laberent. qđ satꝝ inuit x̄ps Math. 9.
vbi d̄t qđ si vinū nouū/id ē p̄ceptū p̄fecte vitemit
tat̄ ī vtres veteres/id ē i hoīes ip̄fectos/vtres cor
rūpunt/z vinū effundit/id est p̄cepta p̄tēntur. z
hoīes ad maiora mala p̄rūpunt. Ad scđm dicitur
dū qđ lex q̄libet p̄format suo fini. Lex aut̄ diuina
h̄z p̄ sine bñplacitū diuine volūtātꝝ. Hūana vō
lex h̄z p̄ sine p̄municatōis sufficiētā. Et ideo q̄n
dā paruā ineq̄litate p̄mittit hoīb; ip̄fectꝝ/que nō
multum ab equalitate iusticie excedit z q̄ cōiones
humane societatꝝ nō multū ip̄edit. Lex aut̄ diui
na q̄z solū intēdit rectitudinē p̄tutis z iusticie ideo
punit z phibet oē illud qđ contrariat rectitudinē
p̄tutis z iusticie. ¶ **S**cđa ratio ad idem est quia
lex humana datur populo cōi in q̄ multi sunt de
ficientes a p̄fectōe p̄tutis/z ideo nō phibet oēnē
ineq̄litate in p̄tractib; humanis. Lex aut̄ diuina
intendit rectitudinē p̄tutis z t̄m datur p̄tutis z p̄
fectꝝ. z ideo phibet oē illud qđ ē p̄tuti p̄trarium.
¶ **T**ertij sūt q̄ mutuāt res suas ad certū terminū
q̄ veniēte nō volūt p̄stare vltiorē dilatoem nisi
aliqđ emolumētū recipiāt lz expresse nihil petāt.
¶ **Q**uarti sūt q̄ vēdūt res suas lōge cari? p̄pter

dilatōem solutiōis. q̄ incōtinēti soluti. Hec pa-
 tent extra de usuris. ca. Cōsultit. et tenet restituere
 ut ibidē dicitur in glo. Si em̄ veditōr statuat i corde
 suo p̄ q̄nto velit rē suā dare. nō p̄t p̄pter dilatōez
 sine p̄ctō p̄cū augere. Si em̄ pecunia parata idē
 geat. p̄t q̄dā p̄ parata pecunia diminuerē. s̄ non
 p̄t p̄ dilatōe augere. ut p̄z extra de veditōe et em-
 ptione. Cū dilecti. et ca. penultimo Est em̄ reglā
 gñalis q̄ q̄cqd̄ accedit ad capitale usura ē. ut p̄z.
 l. q. 3. Pleriq̄. Hoc tñ fallit i certis casib̄ infra scri-
 ptis. ¶ **P**rimo ratōe fideiussionis. ut qñ fideiussor
 soluit sorte usurā quā dedit ille a q̄ mutuauit
 ea. Qui soluit p̄ illo. tñ em̄ p̄t usuras perere. ex-
 tra de fideiussorib̄. ¶ **S**ecōdo ratōe oblatōis et cō-
 secratōis. l. 3. q. 3. in legib̄. vbi dicit q̄ qui rapit ec-
 clesiasticas oblatōes id est quod deo cōsecratuz
 est. debet restituere in q̄druplum. vbi petitur pe-
 na nō usura. ¶ **T**ertio ratōe dilatōis. qñ q̄s ē in
 mora soluēdi. Ad hoc p̄t agi ut reddat̄ idēnis. ff.
 Socio sociū. ¶ **Q**uarto ratōe locatōis. ut qñ
 petit̄ aliquid p̄ domo v̄l equo conducto. et qñ pe-
 cunia locat̄ ad p̄paz. qz nō est tñ mutuū. s̄ loca-
 tum. ff. Cū mobilia. ¶ **Q**uinto ratōe veditōis
 ut si vendo vsum pecunie. vbi grā. Volui emere
 merces et rogasti me cessare ut mutuarē tibi pecu-
 niam. et ego respōdeo tibi nō mutuo. s̄ vsuz pecu-
 nie vendo ita q̄ tali die reddas mihi tantū q̄ntū
 possē lucrari. periculū aut̄ in me recipio. hoc nō est
 usura s̄m Job. et Hostien. Qui aut̄ simplr̄ alicui
 mutuat pecuniā etiā si piculū i se recipiat. si aliqd̄

PRECEPTUM

recipiat ultra sortē. usura ē. extra de usur. Naui/
gāti. ¶ Sexto rōe societatis. Licitū est em̄ q̄ vn⁹
prester pecuniā alteri/ z alter suppleat laborē. qz s̄
pecunia deest ita tñ q̄ periculū z lucz spectet vtrū
q̄. ff. Socio. Lege. 1. ¶ Septimo ratōne incertē
tudinē z dubij. vt qui dat nouem solidos vt alio
tempore sibi totidē mēsure z vini z olei reddat/ lz
tunc plus valeant q̄ decem solidi. tamē si dubiū
est vtz tempore solutōnis sit plus vl' min⁹ valitū
re. nō est usurari⁹. Similī ratōne scz causa dubij
excusant q̄ merces suas vendūt ampli⁹ q̄ valeāt
tūc vt ī certo termino pecuniā recipiāt p̄ eisdē. s̄
tñ illo tēpore cōtract⁹ nō erat veditur⁹ eas. extra
de usur. ca. vltimo. Similiter si vendo fruct⁹ vi/
nee ad temp⁹ vite alicui⁹/ z emptor longe plus re
cipiat. nō est usura ppter incertitudinem. extra de
usur. Si ea. hec Hostien⁹ z Baufrid⁹. lz Guil/
lerm⁹ p̄rarium sentiāt. Notādū tñ q̄ ecclesia tñ
detestāt usurariū voraginē q̄ eū restrixit oī mo
do quo potuit. quod p̄z. tñ qz publicū usurariū q̄
duplicī pena p̄cellit. tñ qz contra ipsaz solutōem
multiplex remediū adhibuit. qd̄ p̄z. qz si aliq̄s
p̄misset usuras soluere. nō debet cogi ad soluen
dū. qz usure sunt indebite. extra de usur. Debito
res. Si aut̄ aliquis iurauerit eas soluere habet
duo remedia s̄m iura. Quoz p̄mum est q̄ faciat
cogi creditorem q̄ relaxet iuramētū/ vl' q̄ desistat
ab actōne. ff. de iureiurādo. ca. 1. Tales. Secū/
dū remediū est q̄ post solutōem usure potest eas
repetere. si autem iurauerit soluere et non repetes

SEPTIMA

re. tunc itez h3 duo remedia ¶ Primum ē q̄ p̄t iudicā
denūciare / z iudex ex officio suo p̄t illū cogere ad
restituēdū ¶ Scdm̄ ē q̄ p̄t illū exagere ad relaxā
dū iuramētū. extra de iureiurādo. Ad n̄ram. Si
aut̄ iurauit soluere nec repetere nec denūciare. sic
ē illicitū iuramētū / nec obligat ad seruandū. extra
de cognatōe spūali. A nobis. Dico q̄ nō repetet
directe p̄t vi iuramētū h̄ idirecte h̄n̄ repetet sc̄z de
nūciādo ecclesie crimē illi⁹ vt sic cōpellat̄ ad peni
tentia q̄ntū p̄t agere restituat. Si aut̄ iurauit q̄
nō denūciaret. nō est in hac p̄te iuramētū cum sic
illicitū / vt puta cōtra salutē pximi. z p̄ cōsequens
cōtra p̄ceptū de primo diligēdo. ¶ Nō obstant
re iuramēto p̄t p̄cedere in hūc modū denūciatio
nis. z ita occurreret fraudibus vsurarioꝝ. extra e.
Tuas. Dudū ¶ Secūdi sunt sacrilegi q̄ rē sacra
furan̄ siue auferunt de loco sacro / siue de loco nō
sacro. vt p̄z. 17. q. 4. Quisq̄s. Et tale furtū d̄r p̄
p̄te sacrilegiū. Nō etiā mittit̄ cū q̄s facit iurā
cleric⁹ / vl̄ p̄sonis ecclesiastic⁹. eos sc̄z detinēdo / vl̄
res ipoz auferēdo. Tales em̄ sacrilegi sunt excōi
cati ip̄o facto z p̄uati sacramētoꝝ p̄ceptōe. 17. q.
4. ¶ Tertij sunt q̄ nocumētū iferunt reipublice
puta monetas falsificātes in p̄d̄ere vl̄ labore / vl̄
cōmunē exactōem diminute p̄soluendo / vl̄ etiam
argētū semiplene depurando Et generaliter oēs
q̄ in suis mercancijs pondus z mensuras falsifi
cāt. dicuntur fures reipublice. ff. de fal. emprōne
Lege p̄ma. Et tales fures exurunt̄ in aqua bul
liente. ff. de falsarijs monetaz. Lege. 2. nec talis

PRECEPTA

moneta reproba liberat solventē. ff. de pignori
Lege. Elegāter. z istud pctm reprobaf Prouer
bioz. 20. Pond' z pond' mēsurā z mēsurā. vtrū
q̄ ē abominatio apud deū. ¶ Quartī sunt q̄ v̄c
dūt venenū mortifex v̄l gladios intoxicatos/ seu
capillos falsos. q̄ etiā dicunt fures reipublice/ z ta
les sunt rei oīm scelez q̄ p emptores pp etranf ocl
tatione illaz rez. Et hoc potissime tenendū ē qm̄
talīa v̄dunt int̄tōne puerfa. Et de talibz rebz q̄
nō possunt eē vtilēs ad humanū vsu v̄t venenā
mortifera z huiusmodi Quēcūq̄ aut res q̄ ad de
bitū vsuz humanū possunt puenire/ puta baliste
et arma in iusto bello. talia licite vendi possunt. q̄
tū v̄di nō deberēt ei de q̄ p̄habilif possz cogno
scī q̄ talibz veller abuti. ¶ Quīti sunt q̄ plura b̄n
ficia curata simul tenēt z se nō faciunt statuto tem
pore ad ordines pmoueri tales em̄ fures reipubli
ce dicunt. nō soluz qz furant z male sibi vsurpant
bona illa q̄ sunt p bono cōi fidelium deputata ve
rū etiā qz deo furant aīas fidelium qz eas decipi
unt/ z in absolutōnibz sacramentalibz deludunt.
Quod verum est si sint per ep̄m moniti vt talibz
beneficijs cedant/ vel si sint per ep̄iscopum puati.
Sed q̄ diu ip̄i ep̄i tales patiuntur. tunc subditē
per ip̄os aīarum periculum nō incurrunt Hec p
bant extra de electōe. ca. Lū in cunctz. z ca. Dū
duz. z extra de p̄bendis. ca. De multa: ¶ Sex
ti sunt q̄ furātur pecora hominū. quod furtuz dē
pecoz abigeatus/ v̄l q̄ sciēter vendūt pecora mor
bosa. De quo nota q̄ nō tm̄ qui furātur pecora

SEPTIMA

Etiam q̄ sciet̄er vedit pecora morbosa d̄r fur̄ & sicra
net̄ ad interesse ad intra rē & extra rē. Q̄d vt ple
ni⁹ intelligat̄ sciēdū q̄ id d̄r intereē itra rē vt si ip̄m
aial perit. s̄ extra rē. vt si alia pecora p̄mit̄ de gra
gione morbosi pecoris. vt notat Hostien̄ Si aut̄
pec⁹ morbosuz v̄dat q̄s ignorāter. tūc tenet̄ em
ptori q̄nto minoris emptur⁹ erat. ff. de actōe em
pti Julian⁹. Vedit̄or em̄ cuiuslibz aial d̄z p̄st̄ar
aial sanū potēs cōedere & bibere. ca. de emptōne
et v̄ditōe. Lege. Emptor. ¶ Septimū sunt ar
tifices q̄ opa sua fraudulēter faciūt/vl q̄ in diuers̄
mercimonijs hoies decipiūt malū p̄ bono v̄dē/
tes. p̄tra q̄s p̄pheta iuehit dicēs ita ¶ Ne q̄ dicitis
bonū malū/z malū bonū Tales raro dormiunt.
nisi admin⁹ septies in die p̄ximū deceperint. De
q̄b̄ scribit̄ Prouerb. 4. Panē impietatz cōedūt &
somm⁹ nō capiūt ab eis nisi sup̄larauerint. ¶ No
taui sunt q̄ mala fide faciūt hoies icurrere d̄ anū/si
cut q̄ incitāt alios ad ludū alee/z huiusmodi. Ad
cui⁹ euidentia tria sunt p̄ ordinē d̄clarāda ¶ Pr̄
mū ē quātū pctm̄ sit lud⁹ aleez & raxilloz. ¶ Se
cundū est q̄d sit iur̄z de eo q̄d p̄dit̄ i alea/puta q̄n
et q̄bus p̄sonis sit reddenda pecunia q̄ in ludo p̄
ditur/z quando nō. ¶ Tertū est qualiter & quā
do tales ludi possunt esse liciti & fieri sine peccato
mortalī. ¶ Propter p̄mum sciēdū est q̄ quātū
tas pcti i talibus potest cognosci ex nouē circum
stātijs. quaz quelibz est pctm̄ mortale quas enu
merat Hostien̄. de ludo alee. di. i. ¶ Prima est
desideriū lucrandi/ ecce cupiditas q̄ est radix oīm

PRECEPTA

maloz. vt dicitur ad Thimotheum. s. **S**ecunda est
voluntas spoliandi. primum. ecce rapina. **T**ertia est
usura maxima que accedit non solum in anno vel in mense sed
in eodem die. extra de excessibus prelatorum. In dilectos
Quarta est multiplicata mendacia et verba vana et
ociosa que in talibus ludis frequenter contingunt. **Q**ui
ta est execrabilis iuratio et blasphemia que in talibus lu-
dis frequenter in deum et sanctos refunditur. ecce heres
Sexta est corruptio multiplex. primorum que ad lu-
dum de mala consuetudine conueniunt et respiciunt.
Septima est scandalum bonorum quod ex predictis condi-
tionibus nephandis iuratur. **O**ctava est contemptus
prohibitoris sancte matris ecclesie. Nam glo. dicitur que hu-
iusmodi ludi sunt. prohibiti non tamen dissuasi. **N**ona
conditio est amissio temporis et omnium actuum bonorum que in
illo tempore que facere potuisset. Propter hoc sciendum est
quod secundum leges illud quod perditur in alea non debet solui. et
si solutum fuerit repeti potest usque ad quinquaginta annos
ff. De aleato. l. vltima in fine. Hoc etiam dicitur greca
lex que est in fine tertii. l. Lex greca. ca. de usuris
Aleeludus. Sed hoc intelligit Raymundus et Guil-
lelmus de eo que non ludit voluntarie sed attractus. Si
vero ludit voluntarie. tunc quod perdidit non potest repe-
tere. sed secundum predictos debet pauperibus erogari. quod
autem dicit Bernardus in glo. que hoc debet restituui. po-
test intelligi de eo que non ludit voluntarie. sed attractus
Ratio autem que nullus retinere possit quod in ludo acq-
rit. est hec. quia ludi aleae et taxillorum sunt prohibiti per le-
ges et per pura scripta. Et ideo in talibus rebus acquisitio
deficit bono titulo. bona fides. et iusta causa. Ex

R. 1.

SEPTIMA

quibus inascitur homini licita rei possessio. **P**ropter
tertium sciendum est quod ludus aleae dicitur omnis ludus qui inicitur for-
tune et ad hoc quod aliquis ludus sit licitus. primo requiritur
congruitas persone. Clericus enim in alea non licet ludere. quia
publicus aleator repellitur a dignitate non obstante con-
suetudine. extra de excessibus prelatorum. Inter dilectos
Et talis de iure deponi potest si se non correxerit. 14.
q. 4. Si quis. **S**ecundo requiritur congruitas mate-
rie. unde per esculeto et poculeto ludi potest. **T**ertio re-
quiritur congruitas mensure unde ultra unum solidum ludum
non potest. Et si quis illum preberauerit in cuius hospitio lusum
est in alea vel si dolo aliquid subtractum fuerit: iudicium
ei non datur. ff. De aleato. l. 1. Sed hoc intelligitur
ut dicitur Bzo. de illo qui consuevit lutores aleae accipere
re causa emolumentum. secus si apud aliquem incidenter
laudatur. **Q**uarto requiritur congruitas tem-
porum. ut quod non ludatur tempore ieiuniorum vel peniten-
tie vel orationis. **Q**uinto requiritur quod non faci-
at contra legem ludum. ut quod non male reputet nec etiam
am ludentem puocet. put notantur hec. ca. de lusu
aleae. Lege. Ludus aleae. **N**on sunt qui se furti-
bus associant et furti eorum participes sunt et talis par-
ticipatio committitur nouem modis put sunt nouem
peccata aliena in quibus homo reus efficitur crimi-
nis alieni et se furti associat secundum illud. Si videbas
furem currebas cum eo. ps. 49. Peccatum enim alie-
num primo committitur consentiendo. et hoc fit secundum quod
duplicem consensum qui ponitur extra de officio
delegati. ca. 1. ubi dicitur. Facientes et consentien-
tes pari pena plectendi sunt. **P**rimus est con-

PRECEPTA

sensus negligentie/vl' dissimulatiois. vt si aliquis
ex officio debz vl' potest spolia precauere z no ca/
uet. talis dz spoliatoz. no tn tenet ad restitutioem.
sz debz illu cogere vt restituat. Si tn aliqd emolu/
mentu percepit de tali dissimulatioe. tnc tenet ad
restitutioem. ¶ **S**ecund' consensus e' consilij z psua/
sionis. Sz tnc distingue qz vl' p'do vl' fur factur'
erat etiã sine consilio z sic min' peccat q' faciens. z
sic no tenet ad restitutioem. Aut no erat factur'. z
sic par est delictu agētis z consentientis. ff. de furt'
Lege. Qui seruo suo. z talis tenet ad restitutioem.
¶ **T**ertio consensus est cooperatiois. z sic equali/
ter peccat faciens z consentiens z equaliter punif.
ff. de furt'. Lege. Vulgariter vbi dz. Si duo vl'
plures vnum agnu furati sunt/quē singuli tollere
no potuerūt. omnes furti tenent insolidum. Sz
si vn' potuisset furtu fecisse sine alio. tnc qlibet te/
netur pro parte sibi contingente. ¶ **Q**uartus co/
sensus est autoritatis z defensionis. vt q' mandat
fieri furtum/vl' qui factum defendit. z talis plus
peccat q' faciens. z tenet ad restitutioem. ¶ **Q**ui/
tus consensus comittitur partem capiendo/z qui
inde comedunt z bibunt. vl' qui pro suis debitis
furtum vel rapinam scienter recipiunt. tales tenē/
tur ad restitutionem partis quam habuerunt.
Sed dices. Quid faciet ergo vxor/ raptoris vel
furis. potest ne coedere de furto/ aut rapina. Ad
quod dicendū est q' si maritus habuerit aliquid
de iusto. de illis debz mulier separatim expēdere
et victu sumere. Si vero nihil habeat de rapina

vlti sit aliqd de iusto z hoc ita pmixtu e q discerni no pt. tunc mulier fm doctores no debz derapina vlt furto comedere. s aliud de sibi victu qrerere vlt a sanguineis vlt amicis vlt labore manuū. vlt etiam qredo elemosinas hostiarim. vt dicit Hostien. Si aut marit' sit ita mal' q oino cogat ea viuere de rebz raptis nec possit sibi aliud de victu qrerere. tunc ne fame moriat' restat ei triplex remediū. Primum q viuatur de dote vlt spōsalicio. nā vt dicit glo. i hoc casu p̄t recuperare dotū etiā p̄stante matrimonio. Scdm remediū e vt denūciat ep̄o q p̄t appellere maritū vt pascat vxorē de iusto. 2. q. 1. Si peccauerit. Vel p̄mittat eā alicui p̄sone honeste q de honesto lucro sibi p̄uideat. extra de pignozibus Ex litteris. z de dote post diuortiu restituenda p̄ nostras Tertiu remediū e q si sit i tā arcto posita q de nullo alio possit sibi victu iuenire. tunc possit viuere de rapina qz necessitas legē nō hz. Et qd qd sic expēderit dolēter sumat z viuatur qntū parat' us p̄t ad subleuādū necessitatē solā z p̄ponat firmiter restituere qz citi' poterit qd inde p̄sumpserit. Semp tñ vxor tenet viro debitū reddere i casu sup̄dicto z ecōuerso. Est tñ sciēdū q q̄uis vxor de boue vlt oue vlt alia re rapta i spē cōedere nō possit extra casū vltie necessitat' si tñ res sit empta de re rapta poterit cōedere etiā sine casu vltie necessitat'. Cui' rō est. Cū em̄ res rapta vēdit. tunc i p̄cio dato vicium furti vel rapine purgat' p̄ hoc q emens volūtarie dādo transtulit dominiuz talis rei. Vñ illud p̄cium vlt lucrum licite potest q

PRECEPTA

libet ab eo recipere / nec tenet restituere. Quidam
tamen magni doctores dicunt quod uxor licite potest uti de
rebus promixtis / dum tamen in matrimonio habeat quod libere vivere
vellet de licite acquisitis. ¶ Sexto committitur peccatum ali-
enū tacendo. ut quod solo verbo possit prohibere furtum / vel
possit defendere ne alij raperent vel ne clericum per-
tererent. et tales non tenent solū ad restitutionem. sed etiam
sunt excommunicati. Sed hoc Bernardus intelligit de illo
quod ex officio talia tenet defendere alias non. vel etiam
de illo qui tacet in synodo siue in civili iudicio ubi
talía fore facta debent merito publicari. ¶ Septi-
mo committitur adulatio vel detrahendo. ut si quis dicat
alicui persone potest quod rapere sit strenuitas / vel dis-
cat illum esse dignū spoliatione. talis enim adulator vel
detractor tenet ad restitutionem / si ille alias non fu-
isset factor spoliū. ut patet. 2. q. 3. Nemo. Sed sci-
endum est quod triplex est adulatio. ¶ Prima est attribu-
ens bonū alicui quod habet. ¶ Secunda est attribuens bo-
num quod non habet / et utrumque est peccatum veniale licet secundum
sit grauius primo. ¶ Tertia est approbatio malitiae
quod facit. et hoc est mortale. ut patet. 46. di. Sunt
nonnulli. etc. ¶ Quarto peccatum alienum committitur
hospitio colligendo et occultando. Qui enim fures
non indicant domino ipsi querenti participes furti si-
unt. extra de furtis. Qui fures. Sed hoc intelligē-
dum est de illo qui ideo non vult furem perdere. ne
particeps furti fiat. ¶ Quinto committitur peccatum
alienum emendo. ut quod emit furtum vel rapinam
Sed ibi distinguere oportet. Nam ille qui rapinam
vel furtum emit / aut intendit gerere negocium

alteri cui res e ablata /z sic pt reperere p cium qd
dedit /z expelas quas circa illa re fecit. L. daret
vendi. Aut itendit gerere negociu p pium puta qd
emit vt retineat. Aut ergo emit mala fide /aut si/
de bona. Si fide mala puta si sciuit vl pbabilif
credidit esse furtu. /z sic emptor grauat sex modis.
Primo qz tenet resp reddere etiã si aial moria
tur /vl violẽter rapiat. Instituta de vsu captõib
pag. In reb. Semp em emes furtu tenet de ca/
su fortuito nisi i vno casu /scz si re obrulit dno tpe /z
loco /zgruo /z ille noluisse recipere. tunc ille purgassz
morã. ff. de p ditione fur. In re. **S**cdõ tenet res
stituere omes fructus pceptos /z q medio tpe p cipe
potuerit. **T**ertio qz res estimãda est scdm op
timu ei statu /puta si res tpe veditõis fuissz meli/
or qz postea. ff. de furtz. In re furtia. **Q**uarto
qz nõ pt reperere p cium qd dedit. **Q**uinto qz nõ
pt agere ptra veditore de p cio soluto **O**bstat em
sibi turpitudõ sua nisi de h expisse cauerit. io. q. 2.
Sexto quia perdit expensas suas volũtarias
L. De infantibus /z gagi. Si aut emit bona fide
puta si pbabilif credidit rem esse iustaz. tunc illa
bona fides quattuor sibi confert. **P**rimo quia
non tenetur rem restituere durante bona conscien
tia. Sed si postea sciuerit rem esse furtiuam. rene
tur eam restituere /z etiam fructus extantes. h nõ
fructus consumptos tenetur restituere. **S**ecũ
do qz potest rem alienare /z vendere durate bona
fide /puta si pbabilif credit. zc. Sed si aliqd lu
crũ ex veditõe cõsecutõ fuerit. illud tenet restituere

RECEPTA

re postea dño veniēti. ff. de cōditōe in debiti. **Leg.**
ge. Nā hec. **T**ertio qz rē nō tenet restituere in
casu fortuito durate bona fide. Si em res iterum
pereat absq; culpa sua. in nullo tenet dño suo res
spōdere. **Q**uarto qz post restitutōez rei p̄t age
re p̄tra v̄ditōez de p̄cio qd̄ dedit/dūmō rē restitu
erit p̄ iudiciū. **U**n̄ cautū ē i talib; q̄ emptor dicat
dño rei q̄ ip̄m trahat ad iudiciū/z postq̄ emptor
citat⁹ fuerit. denūciat v̄ditōzi q̄ veniat z defen
dat rē v̄ditā/z si tūcres ab eo euincit. venditor
tenet de emptōne. nisi emptor fuisset absens per
contumaciā rēpore date sententiē. v̄l nisi per inue
diām iudicis sententiā lata fuissz. extra de emptio
ne z venditōne. ca. **U**timur. Si aut̄ extra iudiciū
v̄m restituat. tūc v̄ditōz nihilominus tenet resti
tuere p̄ciū in foro penitētiāli. licz p̄ iudiciū fori ad
hoc cogi nō possz. **S**z hoc est v̄ez qn̄ raptor rē ab
stulit iuste/puta in bello qd̄ sciebat eē iustū qz se
sciuit bellū iustū fuisse. nō tenet restituere rē raptā
Si aut̄ p̄babiliter credit bellū iustū fuisse. puta qz
vicini v̄l sapiētes hoc dicūt. tunc similiter bona fē
des p̄fert sibi q̄ttuor bona sup̄dicta **S**z si postea
sciuerit bellū fuisse iustū tūc d̄z restituere z frū
ctus extantes nō tū p̄sumptos **E**st aut̄ vna regu
la notāda i oib; sup̄dictis nouē p̄ctis alienis. nāz
q̄cūq; fuerit cā spoliū v̄l alteri⁹ dāni. talis tenetur
insolidū alias nō tenet nisi de p̄ parte p̄cepta. **S**i
aut̄ illa res v̄ditā fuerit nō tantū tenetur soluere
p̄ciū p̄ ip̄a re datum. sed debet soluere iustum
p̄ciū rei vno tū totū solvente. oēs socij liberantur.

|| OCTAVUS

etiã si q̄libet esset in solidum obligatus. ⁊ ille cui
facta est solutio debet credere actõni ei q̄ soluit. ff.
de furtis. Si plures. Et sic p̄t̄ qualiter sit confi/
tendum de transgressione huius precepti.

OCTAVUS p̄ceptũ est. Nõ falsum
testimoniũ dices. Ubi scõm Augustinũ
phibet oẽ nocumẽtũ q̄ q̄s p̄ falsitatẽ oris
ledit p̄ximũ. In scõdo aut̄ p̄cepto phibet mēda/
ciã falsitas respectu dei. put̄ cadit sub piurio. Ad
cui⁹ euidẽtiã maiorẽ ē sciẽdũ q̄ s̄m Augustinum
nõ solũ phibet h̄ic mendaciũ. sed etiã om̄e nocu/
mentũ oris. Mēdaciũ ei nõ solũ p̄mittit̄ ī v̄bis fal/
sis s̄m Augustinũ. verũ etiam ī op̄ibus simulat̄.
q̄ s̄m ip̄m mēdaciũ ē christianũ se dicere ⁊ opa
x̄pi nõ facere. 22. q. 5. Lauere. ⁊ p̄rie Joannis. 1.
Ideo p̄mo est ostẽdendũ quomodo fiat isti⁹ m̄a/
dati trãsgressio in v̄bis mendosis. ¶ Scõdo quo
modo in v̄bis mēdosis p̄ximo nocuis. ¶ Ter/
tio quomodo ī fact̄ simulat̄. Et s̄m ista tria ist̄
preceptum habet triplicem expositõnem vt vide
bitur ī processu. ¶ Propter p̄mum sciendum est
q̄ ī v̄bis mendosis istud preceptum trãsgredi
untur nouem genera hominum. quoz̄ tria offen/
dunt ī mendacio pernicioso/ tria ī officioso/ ⁊ tria ī
iocoso. quod patet. ¶ Nam circa mendaciũ p̄/
niciosuz̄ p̄mo offendũt illi q̄ m̄ciuntur cõtra fidei
veritatem. vt qui diceret christum non esse natuz̄
de virgine. et huiusmodi. ¶ Secundo circa hoc
offendunt illi qui per mendaciũ ledunt proxi/
mi famam ⁊ honorem. sicut est mendaciũ false